

ИСТОРИЯ НА ПЕДАГОГИКАТА И БЪЛГАСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

3. Образованието и възпитанието в Двуречието, Китай, Индия, Египет, Спарта, Атина и Рим

Античността

Формирането на феодално общество започва през 9 в.пр.н.е. в Китай, 9-8 в.пр.н.е. в Гърция и 8-6 в.пр.н.е. в Италия

. Този строй се утвърждава от 6-1 в.пр.н.е.

и се разпада от

1 в.пр.н.е. до 5 в.н.е.

Характерно за него е, че има класи и че през този период съществуват всички форми на държавна власт – монархия, аристократия и демокрация и всички форми на техните извращения – съответно тирания, олигархия и анархия.

Двуречие (земите между р. Тигър и р. Ефрат)

3000 г.пр.н.е. по тези земи се основават градове –държави и в тях има училища за писари. Обучението се водило по писане и четене, както и по елементарно мятане. Овладявала се шумерската писменост. Самото обучение се делило на две части- в

първата част учениците се запознавали и запомняли определени знания и след това се упражнявали в писането им. През втората част се водили занятия по литература, като се заучавали наизуст химни, митове, поучения, приказки, стихотворения. Организацията на училището била от семеен тип – учителят бил наричан баща – той обучавал с помощта на по-напреднали ученици, наричани големи братя, а обучаваните били наричани синове. Децата били изпращани на училище от най-ранно детство и учителя преценявал докога те да се обучават. По математика се използвала шестдесетичната бройна система.

Китай

Първите учебни заведения в Китай се основават 2000 г.пр.н.е. при династията Шан. В училищата се изучавали 6 учебни предмета, като най-застъпен бил етикецията, следвали писане, смятане, музика, стрелба с лък и управление на колесница.

През следващия етап – от 1122-255г.пр.н.е., периода Чжоу, започва бурен разцвет на писмеността и образованието в Китай. Тъй като в тези времена религиите имат голямо значение, именно водещите религии определят възпитателния материал.

Първата религия е даосизъм. Водеща идея е за „дао“ (път, метод). Тази религия е създадена от Лао Дзъ, като етичният принцип е бездействие, примирение и отсъствие на външна активност в поведението.

Втората религия е конфуцианството. Основана от Кун Дзъ (наречен от римляните Конфуций). Конфуций е първият създател на частно училище в Китай, в което е преподавал морал, език, политика и литература. Той е автор на няколко култови произведения, обединени като Петокнижие и Четвертокнижие. По-важно е да кажем, че конфуцианството е съвкупност от религия, философия и морал. По религиозен път се закрепват отношенията в китайската йерархия. Те са двойки отношения: управител-чиновник, родител-дете, мъж-жена, стар-млад и другар-другар. Подчинение на вторите на първите. Даже и в двойката другар-другар единия винаги е по-авторитетен от другия завинаги.

Концепцията на Конфуций за „идеалния мъж“ дава и целта на възпитанието. Според

Конфуций „идеалният мъж” трябва да притежава следните качества:

- жен – любов, хуманност, справедливост;
- сяо – синовна почителност;
- юе – наличие на музикални способности;
- ли – етикеция.

Друга важна концепция на Конфуций е наречена „чженмин”, която урежда отношенията между учител и ученик. Ученикът изцяло, безпрекословно трябва да се подчинява на учителя, да не се съмнява в нищо, казано от учителя. Няма право да върви редом с него, трябва да върви няколко крачки след него, приведен, без да го поглежда в очите.

Конфуцианско училище. Дели учениците на 4 класа:

В 1-ви клас – те се учат да мислят и да придобиват добродетели.

Във 2-ри клас – те се учат да разсъждават и да се изказват правилно.

В 3-ти клас – запознават се с устройството и управлението на държавата.

В 4-ти клас – усвояват нравствените добродетели.

Това така наречено елементарно училище трае от 8-12 годишна възраст на децата. Конфуций предвижда и за всеки клас и отделна книга за обучение. Тези, които а с добри резултати продължават индивидуално да се обучават.

През 1-2 в.н.е. в Конфуцианското училище се въвеждат изпити, които са отменени едва през 1905г. 20 века тази система не търпи промени, докато през 1902г. не избухва бунт срещу нея.

Първия изпит – провежда се в областен град и на 20 кандидата издържа 1 и получава титла „Цветущ талант”.

Втория изпит – провежда се в главен град и на 1000 човека издържа 1 и получава титла „Признат учен” (може да заема по-почетни административни длъжности).

Третия изпит – провежда се 13 дни без прекъсване. Издържалите получават титла „Вписан в списъка на учените” и могат да заемат висши държавни длъжности.

Четвъртия изпит- провежда се в императорския дворец, а малкото издържали ставали членове на Императорската академия на науките или управители на области (мандарини).

Индия

2в.пр.н.е в северозападна Индия нахлуват арийски племена, които не са свързани културно с местното население. Този период носи името Ведически (веди – най-древните религиозни арийски текстове; веда – знание).

През 1 в.пр.н.е. се извършват промени в живота на народите в Индия, като се заражда кастовия строй със следните касти:

- брамани;

- кшатри;

- вайши;

- шудри.

Брамани – кастово обособени жреци, носители на свещените веди. Те стоят най-високо в йерархията. Този период носи името брамански период.

Кшатри – воители, пазители на границите на държавата. Те заемат важно място.

Вайши – свободно население от арийски произход – земеделци, скотовъдци, занаятчии.

Първите три касти се наричат двойно родени, защото преминават през посвещение съответно на 7г., 10г. и 11-тата година. Това е висшата класа.

Шудрите са безправното местно население. Задачата им е да обслужват и изхранват другите касти.

Почита се един единствен бог – Брама. Съгласно браманските представи, душата след смъртта се преселва в друго материално тяло, а какво ще е то зависи от постъпките на човека през живота му.

Идеята за прераждането носи името *карма* и освен религиозен има и възпитателен и социален смисъл.

Възпитателния идеал е осъзнаване на вечното от преходното, спокойствие на духа, търпение, съсредоточаване и вяра.

Тъй като през браманския период в Индия съществува и будизма, то в следствие нуждата от борба с него, браманския период се сменя с друг период – индуизма.

В индуизма схващането за боговете става по-демократично. Възниква учението „аватар а“, което е въплъщение на богове-спасители (различни лица на бога). Формират се многочислени секти, начело на които стои „гуру“ (свят мъж; учител). Думата на гуру става закон за последователите му. Той бива приеман не само като посредник между бога и човека, а и като почти божество. Постепенно като много почитани богове се приемат Вишну и Шива, а бог Брама се приема само теоретично.

Индуиска училищна система.

Тя се състои от:

- начално училище, в което се постъпва след 6 годишна възраст. Методът на обучението е близък до взаимноучителния метод. Основни предмети са четене, писане и смятане.

- висши храмови училища, в които децата се обучавали от 12-20 годишна възраст. През първите 5 години учениците нямат право да говорят. Едва след това имат право да изказват мнение и да водят дискусии.

Будизъм (развива се като паралелна религия). Неин основател е сина на царя на една

от северозападните индийски държави – Сидарта (Буда - просветен). (Според легендата раждането му било предречено на царица Мая). След своето просвещение Буда събира ученици и основава своя школа, където започва да проповядва и разпространява будизма.

Схващания – според ранния будизъм живота е страдание, а причина за това е страдание, а причина за това е привързаността на човека към живота. Прекратяването на страданието може да стане чрез пълно унищожаване на желанията. Нравствения идеал на Буда е изключване на всяка вреда към околния свят. Всичко има душа. Учението има пряка връзка с възпитанието. Според него в основата на психичния живот стои „дхарма“, което е закон или качество, като има различни – на съзнанието, на сетивата, на покоя (наричана „нирвана“). При смъртта на човека дхармите се разпадат и под влияние на водещата в живота дхарма, дават началото на нова личност.

От I в.н.е. будизма се разделя основно на две части : хинаяна и махаяна.

Привържениците на хинаяна са тези на ранния будизъм. В превод означава тесен път на спасение или малка колесница.

Махаяна е по-развит, по-адаптивен от будизма. Има над 1000 различни Буди и така наречените „бодхисатва“. Според махаяна те са същества, които са преодолели жаждата си за живот и имат право да прекратят цикъла на преражданията си и да останат в нирвана, но по собствено желание са останали на земята, за да спасяват другите.

Древна Гърция /Елада/

През античността: държавите, които заемат следните територии: южния Балкански полуостров, западния бряг на Мала Азия, южна Италия, южна Франция, както и Черноморските проливи Босфора и Дартданелите.

През 1-2 в.пр.н.е. Елада губи своята самостоятелност и влиза в рамките на Римската империя. От 800-500 г.пр.н.е. в Елада се образуват градове-държави или т.н. полисен строй. Най-големите полиса са Спарта, Атина и Аргос.

Възпитание и образование в Спарта.

Спарта е столица на Лакония (източен Пелопонес). Населението в Спарта се дели на 3 социални групи:

- спартиати – аристокрацията;
- периеки – свободни граждани, които не участват в политическата власт;
- илоти – роби.

Възпитанието и образованието в Спарта се осъществява по законите на Ликург (чичо на тогавашния наследник и негов настойник). Висша цел на възпитанието е развитието на физическите сили на индивида. До 7 годишна възраст децата се отглеждат в семейството си, а след това се давали в държавни възпитателни заведения. Там те се делили на 3 групи: от 7-12г., 13-15г., 16-18г., като всяка група имала отговорник, а над всички стоял надзирател или т.н. педоном. Физическото възпитание било най-застъпено, като включвало упражняване в бягане, скачане, хвърляне на диск, мятане на копие и борба класически тил. Децата се закалявали като ходели боси и без шапки през зимата и спели върху сламата. Задължително било децата да показват качества хитрост и лукавост. Кражбите били позволени, като се наказвали тези, които не ги извършват както трябва. Физическите наказания били доста строги, като емоциите били забранени.

Интелектуалното възпитание включвало занимание по четене и писане, заучаване наизуст на части от произведенията на Омир и законите на Ликург. От 18-20 си година

спартанеца бил конник, от 20-30 г. е войник, след което се освобождава и преминава към групата на мъжете, но не се освобождава от военна повинност. Особено внимание се обръщало на ясната, точна, кратка реч.

Жените в Спарта били възпитавани наравно с мъжете на физическа издръжливост, за да могат да охраняват града, когато мъжете са на война. Те били длъжни да организират спортни състезания, празненства и да раждат и отглеждат деца.

Атина е древногръцки полис, възникнал още през 9 в.пр.н.е., но се оформя като развит през 5-4 в.пр.н.е. Особено при управлението на Перикъл – 5 в.пр.н.е. Атина достига своя връх в културно развитие и е наричана „окото на Гърция, майка на изкуствата и красноречието“.

В Атина също съществуват 3 социални групи:

- евпатриди – аристокрация (не повече от 7 %)

- демос – народ

- роби – (около 70 % от населението).

Цел на възпитанието е така наречената калокагатия – достигане на хармония между духа и тялото. Това предполага духовно, нравствено и физическо съвършенство, съчетани с политическа зрялост. До 7 годишна възраст децата били отглеждани в семейството, но основна роля в тяхното възпитание нямала майката, а основна роля има първо кърмачката, а после бавачката. Ролята на атинската жена е била да бъде красива.

Ако се раждало момче, на вратата на къщата се слагал маслинен венец, а детето трябвало да получи име от 7-10 дни след раждането си. На 7 годишна възраст децата

приемали статута на граждани на Атина с подписването на клетвена декларация от родителите, че децата са от законен брак. От този момент нататък бавачката се заменя с педагог, който се занимава с детето въпреки, ако то е дете на богати родители.

Децата на демоса се изпращали на:

- училище – на Граматика - детето се учи да чете, пише, смята.

- Училище на китариста – детето се учи да свири на лира, флейта и китара. Тези училища са били частни и платени.

- Училище на гимнастика, в което децата ходили от 14 до 16 г. възраст и овладявали спортни умения.

- Гимназион – 16-20 г. – овладява се литература, политика и философия.

Имало е частни и държавни гимназиони – представителни сгради с прилежащи земи, разработени като паркове за разходка и разговори.

- ефебия – там учили тези, които искали да станат военни – две години военна подготовка (18-20 год. възраст).

На 20 годишна възраст атинския младеж става пълноправен гражданин и има право да се жени.

В Атина съществували и други видове училища – така наречените школи. Популярно училище е Академията на Платон. Основана е 387 г.пр.н.е. и в нея се изучавали математика, астрономия, диалектика, етика и музика. Друга известна школа е

Ликейт на Аристотел

. Важна е т.н. Градината на Епикур – това е школата, в която били приемани хора от различни прослойки, включително и жени. В тази школа се изучавали трите части на учението на Епикур – етика, каноника (наука за познанието) и физика.

Появява се практическото красноречие, като т.н. ритори били подготвени в областта на правото, литературата, философията и граматиката. Именно в този момент риториката се превръща в изкуство.

Древен Рим

По време на Римската република преобладава семейното възпитание и обучение с практическа насоченост. Около 5 в.пр.н.е. се споменава за елементарни начални училища за деца на бедни родители. Децата се учели от 7-12 годишна възраст на четене, писане и смятане. Занятията били през целия ден, при строга дисциплина, макар че били наричани място за игра. Постепенно се добавило и изучаването на основните закони на държавата, а обучението по математика било подпомагано от сметачна дъска, наречена абак, предшествваща сметалото. Училищата били разположени в леки, дървени постройки или на открито - на площади (като тези площади са събирали 3 или 4 пътя – тривиум и квадравиум).

Граматическите училища, възникнали 2 в.пр.н.е. над елементарните училища. Момчетата, 11-12 годишни и вече грамотни, там получавали по-широко хуманитарно образование, а именно – изучавали гръцки, латински, физика, история, география, астрономия, Омир, Вергилий и Хораций.

През 1 в.пр.н.е. се откриват така наречените реторски училища, които играели роля на своеобразни висши учебни заведения. Приемали ли се 14-15 годишни момчета, обучението минава през 2 етапа:

- 1-ви етап - разработвали писмено различни ситуации, като трябвало да изказват и собствено мнение.

- 2-ри етап - обучение по декламация, изнасяне на монолози на различни теми и ораторство.

Следствие усложняването на римското право през 2в.пр.н.е. се открили специални училища за подготовка на юристи, така наречените катедри.